

ΕΚΛΟΓΙΚΑ ΣΥΣΤΗΜΑΤΑ ΚΑΙ ΕΚΛΟΓΕΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΤΗΣ ΜΕΤΑΠΟΛΙΤΕΥΣΗΣ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Μαρία-Σταυρούλα

Σιαχάμη

Υπ. Διδάκτωρ Νομικής

Σχολής ΕΚΠΑ

Κάθε δημοκρατική κοινωνία στηρίζει την ύπαρξή της στην ελεύθερη διεξαγωγή των εκλογών, διαδικασία μέσα από την οποία εκφράζεται η λαϊκή βούληση και μετουσιώνεται σε κυρίαρχη εξουσία. Η μέθοδος με βάση την οποία μετατρέπονται οι ψήφοι των εκλογέων σε κοινοβουλευτική εκπροσώπηση αποτελεί το εκλογικό σύστημα, το οποίο και εξειδικεύεται από τον ισχύοντα εκλογικό νόμο. Ο καθοριστικός ρόλος του εκλογικού συστήματος στη διαμόρφωση του τελικού εκλογικού αποτελέσματος το καθιστά πεδίο αντιπαράθεσης των πολιτικών δυνάμεων που επιδιώκουν μέσω αυτού την επικράτησή τους. Στη χώρα μας, κατά την περίοδο της Μεταπολίτευσης, παρατηρήθηκε έντονη απαξίωση του πολιτικού συστήματος ενώ υπήρξαν αρκετά ιστορικά παραδείγματα που τα εκλογικά συστήματα έπαιξαν καθοριστικό ρόλο στη διαμόρφωση του εκλογικού αποτελέσματος. Οι ισχύουσες κοινωνικοοικονομικές συνθήκες, όπως εκδηλώθηκαν μέσω της βούλησης των διάφορων συντεχνιακών συμφερόντων, καθόρισαν σε μεγάλο βαθμό τη μορφή του εκλογικού συστήματος με σκοπό την ενίσχυση της παρουσίας τους στο κοινοβούλιο. Η προσαγή για διατήρηση ενός δημοκρατικού και όσο το δυνατόν δικαιότερου τρόπου λαϊκής εκπροσώπησης και η αναγκαιότητα εκλογής σταθερών κυβερνήσεων καθιστά απαραίτητη τη δημιουργία ενός νέου εκλογικού συστήματος, που θα ενισχύει τον ρόλο του Λαού και θα εκφράζει με ορθό και δίκαιο τρόπο το εκλογικό αποτέλεσμα. Για να επιτευχθεί αυτό θα πρέπει να υπάρξουν σημαντικές αλλαγές τόσο στον τρόπο λειτουργίας του κράτους, όσο και στη νοοτροπία τόσο των κυβερνώντων, που διαμορφώνουν τους εκλογικούς νόμους, όσο και των πολιτών, σχετικά με το πολιτικό σύστημα και τη λαϊκή εκπροσώπηση.

ABSTRACT

Every democratic society bases its existence on the free conduct of elections, a process through which the popular will is expressed and transformed into sovereign power. The method, based on which the voters' votes are converted into parliamentary representation, constitutes the electoral system, which is specified by the applicable electoral law. The decisive role of the electoral system in the formation of the final electoral result makes it a field of confrontation between the political forces that seek their predominance through it. In our country, during the postcolonial period, a strong discrediting of the political system was observed, while there were several historical examples where electoral systems played a decisive role in shaping the electoral outcome. The prevailing socio-economic conditions, as manifested through the will of various guild interests, largely determined the form of the electoral system in order to strengthen their presence in parliament. The mandate to maintain a democratic and as fair as possible way of popular representation as well as the need of electing stable governments necessitates the creation of a new electoral system, which will strengthen the role of the People and express the electoral result in a correct and fair way. To achieve this, there will have to be significant changes both in the way the state operates, and in the mentality of both the rulers, who shape the electoral laws, and the citizens, regarding the political system and popular representation.

I. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Σύμφωνα με το Σύνταγμα θεμέλιο του πολιτεύματος είναι η λαϊκή κυριαρχία¹. Ο τρόπος με τον οποίο αυτή εκδηλώνεται είναι η εκλογική διαδικασία, μέσω της οποίας αναδεικνύονται οι εκπρόσωποι του Λαού στη Βουλή. Η προστασία της εκλογικής διαδικασίας πηγάζει από το Σύνταγμα στο οποίο προβλέπεται και καθιερώνεται η διεξαγωγή ελεύθερων εκλογών ως κύρια προϋπόθεση για την ύπαρξη και την λειτουργία του δημοκρατικού κράτους. Ο τρόπος κατανομής των βουλευτικών εδρών και εκλογής των υποψηφίων αποτελεί το εκλογικό σύστημα. Το ελληνικό Σύνταγμα σε αντίθεση με άλλα ευρωπαϊκά Συντάγματα² δεν περιέχει καμία πρόβλεψη για το εκλογικό σύστημα, αλλά αφήνει τον κοινό νομοθέτη να αποφασίσει για αυτό³. Σαφέστατα, ο νομοθέτης δεν διαθέτει απόλυτη ελευθερία, αντιθέτως περιορίζεται από την πάγια νομολογία του Ανώτατου Ειδικού

¹ Άρθρο 1 παρ. 2 Σ.

² Σύνταγμα της Αυστρίας, άρθρο 26 παρ. 1· Ομοσπονδιακό Σύνταγμα της Ελβετίας, άρθρο 149 παρ. 2· Σύνταγμα της Σουηδίας, κεφ. 3 άρθρα 7-8· Σύνταγμα της Πορτογαλίας άρθρο 113 παρ. 5.

³ Εξαίρεση από τον κανόνα θα μπορούσε να θεωρηθεί η πρόβλεψη του εδ. α' του άρθρου 35 του Συντάγματος 1925, όπου προβλέφθηκε ότι οι βουλευτές εκλέγονται «*επί τη βάση της αναλογικής αντιπροσωπείας*». Η Συνταγματική Επιτροπή και η Ολομέλεια της Ε' Αναθεωρητικής βουλής απέρριψαν την πρόταση περί συνταγματικής πρόβλεψης η οποία θα όριζε διεξαγωγή εκλογών, βάσει συγκεκριμένου εκλογικού συστήματος, και ως εκ τούτου θα περιοριζόταν η βούληση του «*εκάστοτε κοινού νομοθέτη*».

Δικαστηρίου⁴, από συνταγματικές αρχές που διέπουν την εκλογική διαδικασία, όπως η αρχή της καθολικότητας και της ισότητας της ψήφου, και από βασικές αρχές του πολιτεύματος, όπως η αρχή της λαϊκής κυριαρχίας, η δημοκρατική και αντιπροσωπευτική αρχή, οι οποίες περιχαρακώνουν τη δράση του κοινού νομοθέτη. Το Σύνταγμα της χώρας μας, μετά την αναθεώρηση του 2001, περιορίζει τον κοινό νομοθέτη μόνο στον χρόνο ψήφισης του εκλογικού νόμου και του παρέχει τη δυνατότητα καθορισμού των εκλογικών περιφερειών με δική του εξουσιοδότηση.

Οι εκλογικοί νόμοι στην Ελλάδα από το 1974 και μετά λειτουργούν τόσο ως μέσο έκφρασης της κυρίαρχης λαϊκής βούλησης αλλά και ως εργαλείο χειραγώγησης και επηρεασμού της πλειοψηφίας⁵. Κατά τη Μεταπολίτευση διεξήχθησαν εκλογές βάσει εκλογικών συστημάτων που καταχρηστικά ονομάστηκαν «απλής αναλογικής» ή «ενισχυμένης αναλογικής», καθώς διέθεταν χαρακτηριστικά που ταίριαζαν περισσότερο σε πλειοψηφικά συστήματα⁶. Συχνά η επίδρασή τους υπήρξε καθοριστική για την έκβαση του εκλογικού αποτελέσματος, γεγονός που εγείρει ερωτήματα για το ποιος πραγματικά είναι ο σκοπός τους. Για παράδειγμα, ένα εκλογικό σύστημα, δομημένο με συγκεκριμένο τρόπο, μπορεί να δημιουργεί τις κατάλληλες συνθήκες, για μελλοντική επικράτηση αυτών που το έχουν καθορίσει και διαμορφώσει, ανεξάρτητα αν αυτό είναι αποδεκτό από την πλειοψηφία ή όχι. Ωστόσο, δεν είναι πάντα βέβαιο ότι το τελικό εκλογικό αποτέλεσμα θα είναι και το επιθυμητό. Συχνά παρατηρείται να θεσπίζονται εκλογικοί νόμοι που έχουν δυσμενέστερα αποτελέσματα για την παράταξη που τα καθιέρωσε παρά για τους αντιπάλους αυτής⁷. Σκοπός της παρούσας μελέτης είναι η ανάλυση των εκλογικών συστημάτων που ίσχυσαν, κατά την περίοδο της Μεταπολίτευσης, και της επίδρασής τους στο τελικό εκλογικό αποτέλεσμα ιδωμένα μέσα από τις εκάστοτε πολιτικές, κοινωνικές και ιστορικές συνθήκες.

II. ΕΚΛΟΓΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΚΑΙ ΕΚΛΟΓΙΚΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ

Ένα εκλογικό σύστημα περιλαμβάνει τους γενικούς όρους διεξαγωγής των εκλογών και καθορίζει τη μαθηματική μέθοδο μέσω της οποίας γίνεται η αντιστοίχιση ψήφων-αιρετών αντιπροσώπων⁸. Με άλλα λόγια αποτελεί τη μέθοδο κατανομής των βουλευτικών εδρών στα κόμματα και τους υποψηφίους, με βάση τις ψήφους που έλαβαν⁹. Η μορφή και τα επιμέρους χαρακτηριστικά του είναι αυτά που επηρεάζουν σημαντικά το τελικό εκλογικό αποτέλεσμα. Η σημασία του εκλογικού συστήματος για τη λειτουργία του δημοκρατικού πολιτεύματος είναι υπό οποιανδήποτε εκδοχή καθοριστική και, υπό ορισμένα συγκυριακά δεδομένα, καταλυτική¹⁰. Καθοριστικό ρόλο στη δικαιότερη αποτύπωση της λαϊκής βούλησης διαδραματίζει η εφαρμογή του εκλογικού συστήματος.

⁴ ΑΕΔ 4, 11, 14/1944, ΔιΔικ 1944, σελ. 892, 898 και 896 αντιστοίχως· ΑΕΔ 12/1994, Αρμ. 1994, σελ. 882.

⁵ Θ. Διαμαντόπουλος, *Εκλογικά Συστήματα: θεωρία και πρακτικές εφαρμογές, Ανάδειξη Κοινοβουλίων και προέδρων Δημοκρατίας: συγκριτική προσέγγιση*, 2010, σελ. 20.

⁶ Αθ. Ράικος, *Γενική Πολιτειολογία και Συνταγματικό Δίκαιο*, 2011, σελ. 11.

⁷ Ηλ. Νικολακόπουλος, *Εισαγωγή στη θεωρία και την πρακτική των εκλογικών συστημάτων*, 1989, σελ. 13.

⁸ Θ. Διαμαντόπουλος, *Εκλογικά Συστήματα*, ό.π., σελ. 28.

⁹ Αθ. Ράικος, *Συνταγματικό Δίκαιο*, τόμος Ι, 2002, σελ. 371.

¹⁰ Γ. Παπαδημητρίου, *Εκλογές και κόμματα στη δεκαετία του '80*, 1990, σελ. 314.

Τα ήδη υπάρχοντα εκλογικά συστήματα σε συνδυασμό με τα επιμέρους χαρακτηριστικά τους δεν επιτρέπουν την ασφαλή ταξινόμησή τους σε κατηγορίες, ωστόσο είναι γενικά αποδεκτό πως υπάρχουν τρεις βασικές κατηγορίες με πολύ σαφή στοιχεία διαφοροποίησης: Το πλειοψηφικό, το αναλογικό και τα μικτά εκλογικά συστήματα, που διαθέτουν χαρακτηριστικά και από τις δύο προαναφερόμενες κατηγορίες. Τα αναλογικά θεωρούνται τα πιο δίκαια, καθώς επιδιώκουν την εκπροσώπηση όλων των πολιτικών τάσεων και τη δυνατότητα κοινοβουλευτικής έκφρασης ακόμα και των μειοψηφιών, όμως δεν εξασφαλίζουν σταθερές κυβερνήσεις¹¹. Αντιθέτως, τα πλειοψηφικά συνήθως ευνοούν τις σταθερές πλειοψηφικές κυβερνήσεις, χωρίς ωστόσο να εξασφαλίζεται μια κοινοβουλευτική εκπροσώπηση που ανταποκρίνεται απόλυτα στη λαϊκή βούληση. Τέλος, τα μικτά εκλογικά συστήματα προσπαθούν να συνδυάσουν τα θετικά στοιχεία και των δύο προαναφερθέντων εκλογικών συστημάτων, περιορίζοντας όσο το δυνατόν περισσότερο τα αρνητικά τους χαρακτηριστικά.

Το πόσο «αναλογικό» είναι ένα σύστημα, δηλαδή το κατά πόσο εξασφαλίζεται μια ισορροπία μεταξύ ψήφων και εκπροσώπησης, αποτελεί συνισταμένη πολλών παραγόντων, από τους οποίους ο κυριότερος είναι η «μαθηματική μέθοδος» που εφαρμόζεται κάθε φορά. Δηλαδή η διαδικασία, σύμφωνα με την οποία γίνεται η αντιστοίχιση ψήφων και αιρετών αντιπροσώπων, παίζει τον καθοριστικό ρόλο στον χαρακτηρισμό ενός συστήματος ως «περισσότερο» αναλογικού ή μη¹². Ο τρόπος που κατανέμονται οι εκλογικές έδρες αποτελεί ένα ισχυρό όπλο στη διάθεση των κυβερνώντων, για να εξασφαλίσουν την πρωταγωνιστική τους παρουσία στην πολιτική σκηνή, δεδομένου ότι οι υπόλοιπες παράμετροι που επηρεάζουν την εκλογική διαδικασία χειραγωγούνται σαφώς σε πολύ μικρότερο βαθμό¹³. Παρόλα αυτά κανένα εκλογικό σύστημα δεν μπορεί να κατορθώσει να επιβάλλει, από μόνο του, το εκλογικό αποτέλεσμα. Παράλληλα, η πολιτική-εκλογική ιστορία της χώρας έχει καταγράψει και περιπτώσεις κατά τις οποίες κόμματα έπесαν θύματα των δικών τους επινοήσεων και μηχανορραφιών αφού επέβαλλαν, όταν βρίσκονταν στην εξουσία, εκλογικούς νόμους που στη συνέχεια αποδείχτηκαν καταστροφικοί για τα ίδια.

Όσον αφορά στη συχνότητα αλλαγής των εκλογικών νόμων και των εκλογικών συστημάτων, θεωρείται άμεσα συνδεδεμένη με το επίπεδο του νομικού πολιτισμού που διαθέτει μια χώρα. Πιο συγκεκριμένα οι πολύ συχνές τροποποιήσεις ή και αντίθετα η μη προσαρμογή του συστήματος στις νέες συνθήκες δηλώνουν δημοκρατικό έλλειμμα και προσπάθεια χειραγώγησης της λαϊκής βούλησης. Θεμελιώδης αρχή ενός δημοκρατικού κράτους είναι ότι το εκλογικό σύστημα, ως βασική παράμετρος της δημοκρατικής λειτουργίας, δεν πρέπει να αλλάζει συχνά¹⁴. Στην Ελλάδα, ωστόσο, παρουσιάζονται πολύ συχνές αλλαγές του εκλογικού νόμου, φαινόμενο που δεν συναντάται σε άλλες χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, με μόνη εξαίρεση ίσως τη Γαλλία.

¹¹ Αλ. Μυλωνάς, *Εκλογικά Συστήματα*, 1946, σελ. 76.

¹² Θ. Διαμαντόπουλος, *Ο νέος εκλογικός νόμος, Προβλήματα και διλήμματα: Γερμανικό σύστημα σε μια βαλκανική χώρα*, 2009, σελ. 33.

¹³ Θ. Διαμαντόπουλος, *Εκλογικά Συστήματα*, ό.π., σελ. 37.

¹⁴ A. Lijphart, *Electoral Systems and party Systems, study of twenty-seven democracies 1945-1990*, 1994, σελ. 151.

III. ΕΚΛΟΓΙΚΕΣ ΑΝΑΜΕΤΡΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΕΚΛΟΓΙΚΑ ΣΥΣΤΗΜΑΤΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΤΗΣ ΜΕΤΑΠΟΛΙΤΕΥΣΗΣ

1. ΕΚΛΟΓΕΣ 17ης ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1974 ΚΑΙ Ν.Δ. 650/1974

Οι πρώτες και οι κρίσιμότερες εκλογές της Μεταπολίτευσης ήταν οι εκλογές της 17ης Νοεμβρίου 1974. Η δικτατορία των συνταγματαρχών είχε λήξει αφήνοντας πίσω μνήμες αυταρχικής διακυβέρνησης και πολιτικής ανελευθερίας, ενώ η τουρκική εισβολή στην Κύπρο είχε λάβει χώρα μόλις κάποιους μήνες νωρίτερα. Ο Κωνσταντίνος Καραμανλής επέστρεψε από το Παρίσι μετά την πτώση της Χούντας και συγκρότησε κυβέρνηση εθνικής ενότητας¹⁵. Οι εκλογές διεξήχθησαν βάσει του Ν.Δ. 650 του 1974, το οποίο ουσιαστικά ήταν μία τροποποίηση του Βασιλικού Διατάγματος 65 του 1963. Στις εκλογές αυτές, νικήτρια αναδείχθηκε η Νέα Δημοκρατία με ένα μεγάλο ποσοστό κοινοβουλευτικής πλειοψηφίας (54,37% που αντιστοιχούσε σε 220 έδρες)¹⁶. Τη δεύτερη θέση κατέλαβε ο συνδυασμός Ένωση Κέντρου-Νέες Δυνάμεις (60 έδρες) ενώ στην τρίτη θέση κατετάγη το ΠΑ.ΣΟ.Κ. του Ανδρέα Παπανδρέου (12 έδρες). Αξιοσημείωτο γεγονός της περιόδου αυτής αποτέλεσε η νομιμοποίηση των αριστερών κομμάτων, τα οποία συμμετείχαν στις εκλογές ως συνασπισμός με το όνομα «Ενωμένη Αριστερά» και εξέλεξαν 8 βουλευτές.

Το Ν.Δ. 650/1974 επέβαλε ένα εκλογικό σύστημα που χαρακτηρίστηκε ως «ενισχυμένη αναλογική» και ήταν ιδιαίτερα ευνοϊκό για το πρώτο σε ψήφους κόμμα. Για πρώτη φορά εισάγεται ο θεσμός των Βουλευτών Επικρατείας, ενώ το δικαίωμα του «εκλέγειν» είχαν όλοι οι Έλληνες και οι Ελληνίδες που είχαν συμπληρώσει το 21ο έτος της ηλικίας τους. Προβλέπονταν τρία επίπεδα κατανομής:

Η πρώτη κατανομή γινόταν σε κάθε εκλογική περιφέρεια που αντιστοιχούσε στους νομούς της χώρας. Ο συνολικός αριθμός των εγκύρων ψηφοδελτίων διαιρείτο με τον αριθμό των βουλευτικών εδρών της περιφέρειας. Το πηλίκο της διαίρεσης αποτελούσε το εκλογικό μέτρο. Το σύνολο των ψήφων του κάθε κόμματος διαιρείτο με το εκλογικό μέτρο και έτσι προέκυπε ο αριθμός των εδρών που καταλάμβανε κάθε κόμμα¹⁷. Για να συμμετάσχει ένα κόμμα στη δεύτερη κατανομή απαιτείτο, σε όλη την επικράτεια, να είχε συγκεντρώσει ποσοστό 17% (αν αποτελούσε συνασπισμό δύο κομμάτων θα έπρεπε να είχε καταλάβει το 25% των ψήφων και αν τα κόμματα του συνασπισμού ήταν περισσότερα ζητείτο το 30%)¹⁸. Τα συγκεκριμένα όρια συμμετοχής θα μπορούσαν να κριθούν αρνητικά λόγω του μη δημοκρατικού χαρακτήρα τους, αφού ουσιαστικά επέτρεπαν μόνο στους μεγάλους συνδυασμούς να λάβουν έδρες, κατά τη δεύτερη κατανομή, αδιαφορώντας πλήρως για το αν αντιπροσωπεύεται ισότιμα η βούληση των ψηφοφόρων που επέλεξαν κάποιο μικρό κόμμα. Τα συγκεκριμένα στοιχεία του εκλογικού συστήματος το καθιστούσαν εξαιρετικά πλειοψηφικό και καταστρατηγούσαν, εν τέλει, σε μεγάλο βαθμό τη λαϊκή ετυμηγορία. Όσες έδρες έμεναν αδιάθετες μεταφέρονταν σε τρίτη κατανομή, στην οποία συμμετείχαν όσα κόμματα ήταν και στη δεύτερη

¹⁵ Α. Παντελής, *Εγχειρίδιο Συνταγματικού Δικαίου*, 2018, σελ. 340.

¹⁶ Κ. Μαυριάς, *Συνταγματικό Δίκαιο*, 4η έκδ., 2005, σελ. 271.

¹⁷ Άρθρο 88 ν.δ. 650/1974.

¹⁸ Άρθρο 89 ν.δ. 650/1974.

κατανομή¹⁹. Οι αδιάθετες έδρες της τρίτης κατανομής προσκυρώνονταν στο κόμμα που είχε συγκεντρώσει τις περισσότερες ψήφους σε όλη τη χώρα. Έτσι, η τρίτη κατανομή προσέδιδε ένα επιπλέον στοιχείο πλειοψηφικότητας στον χαρακτήρα του εκλογικού νόμου.

2. ΕΚΛΟΓΕΣ 20ης ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1977 ΚΑΙ ΕΚΛΟΓΙΚΟΣ ΝΟΜΟΣ 626/1977

Οι εκλογές πραγματοποιήθηκαν ένα χρόνο νωρίτερα από τις προγραμματισμένες του Νοεμβρίου του 1978, λόγω των κρίσιμων ζητημάτων που είχαν ανακύψει, όπως οι συζητήσεις για την ένταξη της Ελλάδας στην ΕΟΚ²⁰, το Κυπριακό και η αποχώρηση της χώρας από το στρατιωτικό σκέλος του ΝΑΤΟ. Η Νέα Δημοκρατία αναδείχτηκε νικήτρια (41,84%-171 έδρες), χάνοντας όμως ένα μεγάλο μέρος των ποσοστών που είχε λάβει στις εκλογές του 1974, ενώ το ΠΑ.ΣΟ.Κ. συγκέντρωσε 25,34% και πήρε 93 έδρες.

Το εκλογικό σύστημα του Εκλογικού Νόμου 626/1977, με βάση το οποίο διεξήχθησαν οι εκλογές, χαρακτηρίστηκε ως «ενισχυμένη αναλογική». Πράγματι, κρίθηκε «αναλογικότερο» του προϊσχύσαντος Π.Δ. 650/1974, αφού ο αναλογικός του χαρακτήρας ενισχύθηκε με τη ρήτρα +1, για την πρώτη κατανομή. Με πιο απλά λόγια, το εκλογικό μέτρο γινόταν μικρότερο και αυτό επέτρεψε σε κόμματα με λιγότερους ψήφους και σχετικά μικρή κοινοβουλευτική δύναμη να εκλέξουν πιο εύκολα αντιπροσώπους. Παραχωρήθηκε, επίσης, το δικαίωμα ψήφου στους Έλληνες και στις Ελληνίδες που είχαν συμπληρώσει το 20ο έτος της ηλικίας τους²¹.

3. ΕΚΛΟΓΕΣ 18ης ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1981

Οι εκλογές της 18ης Οκτωβρίου 1981 έγιναν και αυτές με βάση τον Εκλογικό Νόμο 626/1977 και διεξήχθησαν υπό την πρωθυπουργία του Γ. Ράλλη, μετά την εκλογή του Καραμανλή στην Προεδρία της Δημοκρατίας. Νικητής της εκλογικής αναμέτρησης αναδείχθηκε το ΠΑ.ΣΟ.Κ. του Ανδρέα Παπανδρέου (48.07%-172 έδρες). Επιπλέον, οι εκλογές αυτές συνιστούν την αφετηρία του δικομματισμού στην Ελλάδα, ο οποίος κράτησε σχεδόν 30 χρόνια, με την εναλλαγή της Νέας Δημοκρατίας και του ΠΑ.ΣΟ.Κ. στην εξουσία²². Συνολικά μόνο τρεις κομματικοί σχηματισμοί κατάφεραν να μπουν στη Βουλή (Νέα Δημοκρατία και Κομμουνιστικό Κόμμα Ελλάδος).

4. ΕΚΛΟΓΕΣ 2ας ΙΟΥΝΙΟΥ 1985 ΚΑΙ ΕΚΛΟΓΙΚΟΣ ΝΟΜΟΣ 1516/1985

Οι εκλογές του 1985 πραγματοποιήθηκαν, για πρώτη και μοναδική φορά στην ιστορία του Ελληνικού κοινοβουλευτισμού, με «λίστα» και όχι με σταυρό προτίμησης, εγχείρημα που στέφθηκε με απόλυτη αποτυχία, καθώς ανέκυψαν πολλά ζητήματα συνταγματικότητας²³. Με την καθιέρωση της λίστας ο βουλευτής χάνει ουσιαστικά το απεριόριστο δικαίωμα της γνώμης και της ψήφου κατά

¹⁹ Άρθρο 90 ν.δ. 650/1974.

²⁰ Δ. Παπαγιάννης, *Ευρωπαϊκό Δίκαιο*, 4^η εκδ., 2011, σελ. 21.

²¹ Άρθρο 1 Π.Δ. 626/1977.

²² Χ. Βερναδάκης/Γ. Μαυρή, *Κόμματα και Κοινωνικές Συμμαχίες στην Προδικτατορική Ελλάδα*, 1991, σελ. 188.

²³ Θ. Διαμαντόπουλος, *Εκλογικά Συστήματα*, ό.π., σελ. 185.

συνείδηση²⁴ και παραβιάζεται η διάταξη του Συντάγματος που ορίζει ότι ο βουλευτής εκλέγεται με άμεση, καθολική και μυστική ψηφοφορία από τους πολίτες²⁵. Επιπλέον, οι εκλογές της 2ας Ιουνίου 1985 ήταν οι πρώτες στις οποίες άσκησαν το δικαίωμα ψήφου οι νέοι και νέες 18 ετών²⁶, όπως συνέβαινε σε όλες τις χώρες της υπόλοιπης Ευρώπης. Το ΠΑ.ΣΟ.Κ. ήταν το κόμμα που στέφθηκε νικητής στις εκλογές αυτές με ποσοστό 45,82%.

Στον εκλογικό νόμο 1516/1985 καθιερώθηκαν τρεις κατανομές για τις βουλευτικές έδρες. Για τις έδρες των βουλευτών Επικρατείας προβλεπόταν ξεχωριστή διαδικασία. Στην πρώτη κατανομή εξακολουθούσε να ισχύει ό,τι ίσχυε και με τον προηγούμενο εκλογικό νόμο που καθόριζε εκλογικό μέτρο με τη ρήτρα +1. Προβλεπόταν όμως και ρήτρα αφαιρέσεως όσον αφορά τις επιπλέον έδρες που καταλάμβανε ένα κόμμα. Στις μονοεδρικές περιφέρειες, συνέχισε να ισχύει σύστημα σχετικής πλειοψηφίας²⁷.

Κατά τη δεύτερη κατανομή, η χώρα χωριζόταν σε εννέα μείζονες περιφέρειες²⁸. Όλα τα κόμματα ή οι συνασπισμοί κομμάτων μπορούσαν να συμμετάσχουν αλλά όχι οι μεμονωμένοι υποψήφιοι. Για τον υπολογισμό του μέτρου στη δεύτερη κατανομή δεν λαμβανόταν υπόψη η ρήτρα +1. Η παραπάνω πρόβλεψη σε συνδυασμό με το ότι μεταφέρονταν όλοι οι έγκυροι ψήφοι όλων των κομμάτων προκειμένου να υπολογισθεί το μέτρο της β' κατανομής, περιόριζαν κατά πολύ τον αναλογικό χαρακτήρα του εκλογικού νόμου, γιατί με αυτό τον τρόπο το εκλογικό μέτρο γινόταν υψηλότερο ευνοώντας τα μεγάλα κόμματα έναντι των μικρών. Κατά τη τρίτη κατανομή προβλεπόταν δύο ξεχωριστές διαδικασίες²⁹. Αν το κόμμα που επικράτησε στην ελάχισσωνα περιφέρεια ήταν το ίδιο με αυτό που επικράτησε και σε όλη την επικράτεια τότε όλες οι αδιάθετες έδρες της κατακυρώνονταν στο κόμμα αυτό. Έτσι προσδιδόταν ένα επιπλέον στοιχείο πλειοψηφικότητας στον εκλογικό νόμο. Στην περίπτωση που το κόμμα που πλειοψήφησε σε μία ελάχισσωνα περιφέρεια ήταν διαφορετικό από αυτό που πλειοψήφησε στην επικράτεια, τότε υπολογιζόταν εκ νέου το εκλογικό μέτρο, διαιρώντας το σύνολο των έγκυρων ψήφων με τις αδιάθετες έδρες. Στη συνέχεια, οι έγκυροι ψήφοι του κάθε συνδυασμού διαιρούνταν με εκλογικό μέτρο. Ανάλογα με το πηλίκο, προέκυπε ο αριθμός των εδρών που κέρδιζε το κάθε κόμμα.

5. ΕΚΛΟΓΕΣ 18ης ΙΟΥΝΙΟΥ 1989, 5ης ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1989, 8ης ΑΠΡΙΛΙΟΥ 1990 ΚΑΙ ΕΚΛΟΓΙΚΟΣ ΝΟΜΟΣ 1847/1989

Οι εκλογές του 1989-1990 πραγματοποιήθηκαν με τον πιο αναλογικό εκλογικό νόμο στην κοινοβουλευτική ιστορία της χώρας³⁰. Ο νόμος 1847/1989 απέτρεπε ουσιαστικά τις συνεργασίες μεταξύ των διαφόρων κομμάτων, κάτι όμως που ήταν επιβεβλημένο να συμβεί αφού ήταν αδύνατο κάποιο κόμμα να κατακτήσει την πολυπόθητη αυτοδυναμία. Αναπόφευκτα, λοιπόν, η χώρα οδηγήθηκε σε

²⁴ Άρθρο 60 παρ. 1 Σ.

²⁵ Άρθρο 51 παρ. 3 Σ.

²⁶ Άρθρο 4 παρ. 1 Π.Δ. 152/1985.

²⁷ Άρθρο 2 ν. 1516/1985.

²⁸ Άρθρο 3 ν. 1516/1985.

²⁹ Ibidem.

³⁰ Θ. Διαμαντόπουλος, *Κόμματα Και Κομματικά Συστήματα. Συγκριτική προσέγγιση και θεωρία*, 1989, σελ. 80.

μια παρατεταμένη προεκλογική περίοδο και χρειάστηκαν τρεις εκλογικές αναμετρήσεις για να εκλεγεί αυτοδύναμη κυβέρνηση.

Στις εκλογές του 1989-1990 η Νέα Δημοκρατία, παρά το γεγονός ότι συγκέντρωσε το 44,25% των ψήφων, λόγω του εκλογικού συστήματος, εξέλεξε 145 βουλευτές έναντι του ΠΑ.ΣΟ.Κ. που συγκεντρώνοντας το 39,15% των ψήφων εξέλεξε 125 βουλευτές. Για πρώτη φορά, επομένως, μετά τη Μεταπολίτευση το πρώτο κόμμα δεν εκλέχθηκε με αυτοδυναμία. Ενεργοποιήθηκε, λοιπόν, η προβλεπόμενη από το Σύνταγμα διαδικασία των «διερευνητικών εντολών» και την Παρασκευή 30 Ιουνίου 1989 σχηματίστηκε κυβέρνηση με «κορμό» τη Νέα Δημοκρατία του Κωνσταντίνου Μητσοτάκη και τη συμμετοχή του ενιαίου Συνασπισμού. Ουσιαστικά η συνεργασία αυτή αποτέλεσε την άτυπη λήξη μιας μετεμφυλιακής αντιπαράθεσης που μάστιζε τον τόπο για δεκαετίες και έμεινε στην πολιτειακή ιστορία γνωστή ως «Ελληνικός Ιστορικός Συμβιβασμός» μεταξύ των δύο αντιθέτων πολιτικών χώρων³¹. Όμως, η κυβέρνηση συνεργασίας, υπό την πρωθυπουργία του Τζανή Τζανετάκη, η οποία ορκίστηκε στις 2 Ιουλίου, δεν εξάντλησε τον πολιτικό χρόνο για τον οποίο είχε εκλεγεί.

Στις 5 Νοεμβρίου 1989 πραγματοποιήθηκαν νέες εκλογές. Νικητής των εκλογών αναδεικνύεται πάλι η Νέα Δημοκρατία, χωρίς όμως να εξασφαλίζει την απόλυτη πλειοψηφία στη Βουλή. (Ν.Δ. 46,19%-148 έδρες, ΠΑ.ΣΟ.Κ. 40,67%-128 έδρες, Συνασπισμός 10,97%-21 έδρες). Οι τρεις πολιτικοί αρχηγοί –Κωνσταντίνος Μητσοτάκης, Ανδρέας Παπανδρέου και Χαρίλαος Φλωράκης– αποφασίζουν τη σύσταση οικουμενικής κυβέρνησης υπό τον Ξενοφώντα Ζολώτα. Η κυβέρνηση που προέκυψε είχε την πιο ευρεία κοινοβουλευτική αποδοχή που διέθετε ποτέ κυβέρνηση στο Ελληνικό Κοινοβούλιο, μιας και η πρόταση εμπιστοσύνης που κατέθεσε υπερψηφίστηκε από 296 βουλευτές. Η κυβέρνηση Ζολώτα θα παραμείνει στην εξουσία μέχρι την 12η Φεβρουαρίου του 1990. Ωστόσο η χώρα, λόγω αδυναμίας εκλογής ΠτΔ, οδηγείται εκ νέου σε εκλογές την 8η Απριλίου 1990.

Στην τρίτη, λοιπόν, εκλογική αναμέτρηση η Νέα Δημοκρατία φτάνει το 46.89% και εκλέγει 150 βουλευτές. Η πολυπόθητη κυβερνητική πλειοψηφία επιτυγχάνεται με την προσχώρηση στη Νέα Δημοκρατία του βουλευτή Υπολοίπου Αττικής της ΔΗ.ΑΝΑ. Θεόδωρου Κατσιόκη.

Οι εκλογές του 1989-1990 δεν κατόρθωσαν να πείσουν για το εγχείρημα της απλής αναλογικής, αφού οδήγησαν σε παρατεταμένη προεκλογική περίοδο. Οι αιτίες, όμως, αποτυχίας δεν πρέπει να αναζητηθούν αποκλειστικά στη φύση του συγκεκριμένου εκλογικού νόμου αλλά κυρίως στο κλίμα πόλωσης και οξύτατης αντιπαράθεσης που επικρατούσε. Ίσως ήταν ιδιαίτερα πρώιμη για την ελληνική εκλογική κουλτούρα η συνεργασία μεταξύ κομμάτων που κινούνταν σε αντίπερα «ιδεολογικά όχθες», με αναπόφευκτο αποτέλεσμα την κατάρρευση οποιασδήποτε συνεργατικής προσπάθειας³². Επιπλέον, η μη εκπροσώπηση στη Βουλή, με ισχυρή παρουσία των λεγόμενων «μικρών κομμάτων», παρά το ευνοϊκό για αυτά εκλογικό σύστημα, απέδειξε ότι η απλή αναλογική για να αποδώσει όσα υπόσχεται απαιτείται να εφαρμοστεί υπό κατάλληλες συνθήκες, που δεν είχαν καμία σχέση με το πολιτικό περιβάλλον που είχε διαμορφωθεί το 1989.

³¹ Κ. Χρυσόγονος, *Η ιδιωτική δημοκρατία*, 2009, σελ. 176.

³² Αθ. Ράικος, *Γενική Πολιτειολογία*, ό.π., σελ. 211.

Ο εκλογικός νόμος 1847/1989 προέβλεπε ψηφοφορία με σταυρό προτίμησης και δύο επίπεδα κατανομών. Κατά την πρώτη κατανομή ο αριθμός των έγκυρων ψηφοδελτίων διαιρείτο με τον αριθμό των βουλευτικών εδρών της περιφέρειας προσαυξημένο κατά μία (η ρήτρα του +1)³³. Η πρόβλεψη αυτή αποτελεί στοιχείο αναλογικότητας, αφού, «χαμπλώνοντας» το εκλογικό μέτρο κάνει πιο εύκολη την κατάκτηση έδρας από τα μικρά κόμματα. Κατά τη δεύτερη κατανομή, η χώρα από εννέα μείζονες περιφέρειες χωρίζεται πλέον σε 13 μείζονες περιφέρειες. Η παραχώρηση των εδρών σε κάθε μείζονα περιφέρεια γίνεται με βάση τα υπόλοιπα, ακρησιμοποίητες ψήφους από την πρώτη κατανομή όλων των εκλογικών σχηματισμών, οι οποίοι συμμετέχουν αυτοδίκαια στη δεύτερη κατανομή, χωρίς περιορισμό εκλογικού ποσοστού. Αντίθετα με προηγούμενους εκλογικούς νόμους, στους οποίους παρατηρείτο μεταφορά στη δεύτερη κατανομή των έγκυρων ψήφων της πρώτης κατανομής αλλά και των ακρησιμοποίητων, με τον νόμο 1847/1989, επιτυγχάνεται η αποκατάσταση της αδικίας της διπλοκαταμέτρησης των ίδιων ψήφων, που αντιβαίνει στην θεμελιώδη εκλογική αρχή της ισότητας της ψήφου. Έτσι, ο εκλογικός νόμος στο σημείο αυτό γίνεται πιο αναλογικός και συμβάλλει στην πιο ισορροπημένη αντιστοίχιση ψήφων και κοινοβουλευτικής παρουσίας. Κατά κανόνα, τα πολλά επίπεδα κατανομών λειτουργούν υπέρ των μεγάλων κομμάτων και νοθεύουν ουσιαστικά τη λαϊκή ετυμηγορία.

6. ΕΚΛΟΓΕΣ 10ης ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1993, 22ης ΣΕΠΤΕΜΒΡΗ 1996, 9ης ΑΠΡΙΛΙΟΥ 2000, 7ης ΜΑΡΤΙΟΥ 2004 ΚΑΙ ΕΚΛΟΓΙΚΟΣ ΝΟΜΟΣ 1907 ΤΟΥ 1990

Στις 9 Σεπτεμβρίου 1993 προκηρύσσονται πρόωρες εθνικές εκλογές που πραγματοποιούνται σχεδόν ένα μήνα μετά, στις 10 Οκτωβρίου. Στις εκλογές αναδείχθηκε νικητής το ΠΑ.ΣΟ.Κ. με 47% και 170 έδρες στην πεντακομματική βουλή. Πρωθυπουργός, για τρίτη και τελευταία φορά, εκλέγεται ο Ανδρέας Παπανδρέου³⁴.

Οι εσωκομματικές εκλογές του 1996, μετά την αποχώρηση από την εξουσία του Ανδρέα Παπανδρέου, θα ορίσουν νέο αρχηγό τον Κωνσταντίνο Σημίτη τον οποίο ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας θα τον διορίσει πρωθυπουργό της χώρας³⁵. Νικητής στις εκλογές που ακολούθησαν αναδεικνύεται το ΠΑ.ΣΟ.Κ. του Κωνσταντίνου Σημίτη που συγκέντρωσε 41,49% και κατέλαβε 162 έδρες, ενώ δεύτερο κόμμα αναδείχθηκε η Νέα Δημοκρατία με τον Μιλτιάδη Έβερτ συγκεντρώνοντας ποσοστό 38,12% και καταλαμβάνοντας 108 έδρες. Στα αξιοσημείωτα των εκλογών η αδυναμία της Πολιτικής Άνοιξης του Αντώνη Σαμαρά να ξεπεράσει το εκλογικό εμπόδιο του 3%, η πρώτη συμμετοχή σε εκλογές της Χρυσής Αυγής.

Κατά τη διακυβέρνηση αυτή λαμβάνεται η απόφαση για είσοδο της χώρας μας στην Ο.Ν.Ε. Ωστόσο, ήδη από τον Μάρτιο του 1997, την ηγεσία της Νέας Δημοκρατίας είχε αναλάβει ο Κωνσταντίνος Καραμανλής. Ο Πρωθυπουργός Κώστας Σημίτης, αντιλαμβανόμενος την ολοένα και μεγαλύτερη ισχυροποίηση της αντιπολίτευσης, προκηρύσσει πρόωρες εκλογές για τις 9 Απριλίου 2000. Οι εκλογές που θα ακολουθήσουν θα μείνουν στην ιστορία λόγω του φιάσκου των εταιρειών

³³ Άρθρο 4 παρ. 2 ν. 1847/1989.

³⁴ Α. Παντελής, *Εγχειρίδιο Συνταγματικού Δικαίου*, ό.π., σελ. 351.

³⁵ Άρθρο 37 παρ. 2 Σ.

δημοσκοπήσεων και των αντίστοιχων exit-polls, που παρουσίαζαν, έως την τελευταία στιγμή, να επικρατεί η Νέα Δημοκρατία. Τελικά, το ΠΑ.ΣΟ.Κ. καταλαμβάνει την πρώτη θέση με 43,8 % και 158 έδρες.

Το 2004 η Νέα Δημοκρατία εκλέγεται με 45,36% και 165 έδρες, ενώ το ΠΑ.ΣΟ.Κ. καταλαμβάνει ποσοστό 40,55% και 117 έδρες.

Ο εκλογικός νόμος 1907/1990 χαρακτηρίστηκε ως «ενισχυμένη αναλογική» και έμεινε γνωστός ως «νόμος Κούβελα» λόγω του εισηγητή του Σωτήρη Κούβελα, υπουργού Εσωτερικών της τότε Κυβερνήσεως. Τα κυριότερα χαρακτηριστικά του νόμου αυτού ήταν η πριμοδότηση του πρώτου κόμματος, καθώς του επέτρεπε να σχηματίσει κυβέρνηση αυτοδύναμη έστω και με διαφορά 0,10% από το δεύτερο, ανεξαρτήτως του ποσοστού των μικρότερων κομμάτων³⁶. Στοιχείο αναλογικότητας του νόμου αποτελεί η ρήτρα εξομάλυνσης του 70% που πρακτικά σημαίνει ότι τα κόμματα που θα εκπροσωπηθούν στη Βουλή θα καταλάβουν τουλάχιστον το 70% των εδρών που θα καταλάμβαναν αν ίσχυε η απλή αναλογική. Επιπλέον, το δεύτερο κόμμα χάνει 20 περίπου έδρες προς όφελος των μικρότερων κομμάτων που θα υπερκεράσουν το όριο του 3%.

Ο εκλογικός νόμος «Κούβελα» προέβλεπε τρία επίπεδα κατανομών. Στην πρώτη κατανομή, η χώρα διαιρείται σε 56 πρωτοβάθμιες περιφέρειες, που ουσιαστικά ταυτίζονται με το σύνολο των νομών της χώρας. Η Αττική χωρίζεται σε τέσσερις περιφέρειες και ο νομός Θεσσαλονίκης σε δύο³⁷. Για τον υπολογισμό του εκλογικού μέτρου, κατά την πρώτη κατανομή, διαιρούνται τα έγκυρα ψηφοδέλτια της κάθε περιφέρειας με τον αριθμό των εδρών της, προσαυξημένες κατά μία³⁸. Όσες φορές περιέχεται το εκλογικό μέτρο στη εκλογική δύναμη των κομμάτων τόσες έδρες καταλαμβάνει το κόμμα αυτό στην εν λόγω περιφέρεια. Μεμονωμένος υποψήφιος μπορεί να εκλεγεί αν και εφόσον υπερβεί το εκλογικό μέτρο³⁹. Στις μονοεδρικές περιφέρειες, ισχύει σχετική πλειοψηφία. Για να καταλάβει κάποιο κόμμα, συνασπισμός κομμάτων ή μεμονωμένος υποψήφιος έδρα σε αυτή την κατανομή απαιτείται να έχει συγκεντρώσει πανελλαδικά τουλάχιστον το 3% της συνολικής εκλογικής δύναμης⁴⁰.

Κατά τη δεύτερη κατανομή, η χώρα διαιρείται σε 13 μείζονες εκλογικές περιφέρειες. Στη συνέχεια, διαιρείται το σύνολο των ψήφων που έλαβαν όλα τα κόμματα με τον αριθμό των εδρών της κάθε μείζονος περιφέρειας⁴¹. Το προκύπτον πηλίκο αποτελεί το εκλογικό μέτρο της περιφέρειας και διαιρώντας τους ψήφους του κάθε κόμματος με αυτό προσδιορίζεται ο αριθμός των εδρών που καταλαμβάνει το κάθε κόμμα καθώς και το πόσες έδρες μεταφέρονται στην επόμενη κατανομή.

Η τρίτη κατανομή είναι δυσμενής για τους συνασπισμούς κομμάτων αφού, κατά την πρώτη φάση αυτής, αναγνωρίζεται η δυνατότητα να λάβει έδρα μόνο κάποιο αυτοτελές κόμμα⁴², το οποίο θα πρέπει να έχει πλειοψηφήσει τόσο πανελλαδικά όσο και στη μείζονα περιφέρεια στην

³⁶ Θ. Διαμαντόπουλος, *Εκλογικά Συστήματα*, ό.π., σελ. 356.

³⁷ Άρθρο 2 ν. 1907/1990.

³⁸ Άρθρο 4 ν. 1907/1990.

³⁹ Άρθρο 88 ΠΔ 152/1985.

⁴⁰ Άρθρο 3 ν. 1907/1990.

⁴¹ Άρθρο 4 ν. 1907/1990.

⁴² Άρθρο 1 ν. 1907/1990.

οποία έχουν μείνει αδιάθετες έδρες από τη δεύτερη κατανομή. Στη δεύτερη φάση της τρίτης κατανομής προβλέπεται η δυνατότητα να λάβει έδρες κάποιος συνασπισμός κομμάτων, αρκεί οι έδρες να προέρχονται από μείζονες περιφέρειες όπου όμως δεν πρώτευσε το κόμμα που ήρθε πρώτο σε όλη την επικράτεια. Αν και κατόπιν της τρίτης κατανομής παραμένουν αδιάθετες έδρες, αυτές προσκυρώνονται στο αυτοτελές κόμμα που συγκέντρωσε τις περισσότερες ψήφους στην επικράτεια.

7. ΕΚΛΟΓΕΣ ΤΗΣ 16ης ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 2007, 4ης ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 2009 ΚΑΙ ΕΚΛΟΓΙΚΟΣ ΝΟΜΟΣ 3231/2004

Οι εκλογές της 16^{ης} Σεπτεμβρίου διεξήχθησαν πριν την προβλεπόμενη λήξη της θητείας της κυβέρνησης Καραμανλή, που είχε οριστεί για τον Μάρτιο του 2008. Το αποτέλεσμα των εκλογών ήταν νίκη του κόμματος της Νέας Δημοκρατίας, υπό την ηγεσία του Κωνσταντίνου Καραμανλή, με ποσοστό 41,84% και 152 έδρες, έναντι 38,1% του ΠΑ.ΣΟ.Κ. και 102 έδρες.

Η διετής περίοδος διακυβέρνησης 2007-2009, της δεύτερης κυβέρνησης Καραμανλή ταυτίζεται με την εκτόξευση του χρέους της χώρας. Προκηρύσσονται εκλογές για την 4η Οκτωβρίου λόγω της δυσχερούς κατάστασης της ελληνικής οικονομίας ως συνέπεια της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης του 2008⁴³. Τις εκλογές κερδίζει το ΠΑ.ΣΟ.Κ. με διαφορά 10 ποσοστιαίων μονάδων, συγκεντρώνοντας το ποσοστό 43,92% και καταλαμβάνοντας 160 έδρες έναντι του 33,47% της Νέας Δημοκρατίας που αντιστοιχεί σε μόλις 91.

Ο εκλογικός νόμος 3231/2004, αν και ψηφίστηκε πριν τη διεξαγωγή των εκλογών της 7ης Μαρτίου 2004, δεν εφαρμόστηκε στις αμέσως επόμενες εκλογές, γιατί η ψήφισή του δεν συγκέντρωσε την απαιτούμενη κοινοβουλευτική πλειοψηφία των 2/3 του συνόλου των βουλευτών⁴⁴. Ο νόμος καταψηφίστηκε από τους βουλευτές των μικρών κομμάτων και της αντιπολίτευσης, οι οποίοι επικαλέστηκαν διαφορετικούς λόγους ο καθένας για την κοινή επιλογή τους. Κύρια χαρακτηριστικά του είναι η διατήρηση της ρήτρας εκπροσώπησης του 3% του προηγούμενου εκλογικού νόμου, ότι δεν ανακυκλώνει ψήφους, μεταφέροντας υπόλοιπα ψήφων σε επόμενες κατανομές, και η καθιέρωση του bonus επιπλέον εδρών στο πρώτο κόμμα, λόγω της αναγκαιότητας «δημιουργίας σταθερής, βιώσιμης, μονοκομματικής κυβέρνησης»⁴⁵.

Στα θετικά του νόμου συγκαταλέγεται ο εκ των προτέρων υπολογισμός των εδρών που θα καταλάβει το κάθε κόμμα. Για να προσδιοριστεί ο αριθμός αυτός ακολουθείται η εξής διαδικασία: Το σύνολο των ψήφων κάθε κόμματος πολλαπλασιάζεται με τον αριθμό 260, που αποτελεί τον αριθμό των προς διάθεση εδρών. Οι 40 έδρες που υπολείπονται, για να συμπληρωθεί ο αριθμός των 300 εδρών, προορίζονταν για το bonus κατάκτησης της πρώτης θέσης. Το γινόμενο που προκύπτει διαιρείται με το σύνολο των ψήφων που έλαβαν τα κόμματα που ξεπέρασαν το όριο του 3%. Το ακέραιο μέρος της διαίρεσης αντιστοιχεί στο σύνολο των εδρών που δικαιούται το κάθε κόμμα. Σε περίπτωση που το άθροισμα των προς διάθεση εδρών υπολείπεται του αριθμού 260

⁴³ Αθ. Ράικος, *Γενική Πολιτειολογία*, ό.π., σελ. 348.

⁴⁴ Άρθρο 54 παρ. 1 Σ.

⁴⁵ Βλ. Αιτιολογική έκθεση του Εκλογικού Νόμου 3231/2004.

τότε αυτές παραχωρούνται, μέχρι να συμπληρωθεί ο αριθμός 260, σύμφωνα με τα μεγαλύτερα δεκαδικά υπόλοιπα που αντιστοιχούν σε κάθε κόμμα. Αν προκύψουν αδιάθετες έδρες, σύμφωνα με την πρώτη κατανομή, σε διεδρικές και τριεδρικές περιφέρειες, αυτές διατίθενται ανά μία σε κάθε κόμμα που εμφανίζει τα μεγαλύτερα υπόλοιπα σε κάθε περιφέρεια⁴⁶. Οι τυχόν υπεράριθμες έδρες από αυτές που δεν δικαιούται το κάθε κόμμα, αφαιρούνται, κατά σειρά, αρχικά από τις τριεδρικές και, στη συνέχεια, από τις διεδρικές περιφέρειες όπου το κόμμα εμφανίζει τα μικρότερα χρησιμοποιούμενα υπόλοιπα. Τέλος, δίνονται οι 40 έδρες στο κόμμα που πλειοψήφησε.

8. ΕΚΛΟΓΕΣ 6ης ΜΑΪΟΥ 2012, 17ης ΙΟΥΝΙΟΥ 2012, 25ης ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ 2015, 20ης ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 2015 ΚΑΙ ΕΚΛΟΓΙΚΟΣ ΝΟΜΟΣ 3636/2008

Τα προβλήματα και οι παθογένειες της ελληνικής οικονομίας έφεραν τη χώρα στη δεινή θέση να προσφύγει σε δανεισμό από την Ευρωπαϊκή Ένωση και το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο⁴⁷. Για την εξασφάλιση της χρηματοδότησης η χώρα δεσμεύτηκε να εφαρμόσει μια σειρά σκληρών οικονομικών και δημοσιονομικών μέτρων, η οποία έμεινε γνωστή ως «πρώτο μνημόνιο». Υιοθετήθηκε, λοιπόν, η λύση της κυβέρνησης «ειδικού σκοπού» με πρωθυπουργό τον Λουκά Παπαδήμο. Η νέα κυβέρνηση οδηγήθηκε στην ψήφιση και νέου μνημονίου, στις 12 Φεβρουαρίου. Η κατάσταση αυτή οδήγησε σε εκλογές, που ορίστηκαν για τις 6 Μαΐου 2012. Νικήτρια αναδείχτηκε η Νέα Δημοκρατία με 18,85% και 108 έδρες έναντι του ΣΥ.ΡΙΖ.Α. με 16,78% και 52 έδρες.

Τα αποτελέσματα των εκλογών της 6ης Μαΐου δεν επέτρεψαν σε κανένα κόμμα να συγκροτήσει αυτοδύναμη κυβέρνηση. Ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας σύμφωνα με την προβλεπόμενη διαδικασία⁴⁸ ανέθεσε διερευνητικές εντολές για τη συγκρότηση κυβέρνησης στα τρία πρώτα κόμματα που είχαν συγκεντρώσει κατά σειρά τις περισσότερες ψήφους στις εκλογές. Κανένα δεν κατόρθωσε να συγκροτήσει κυβέρνηση και έτσι προκηρύχθηκαν εκλογές για τις 17 Ιουνίου με υπηρεσιακό πρωθυπουργό τον Παναγιώτη Πικραμένο, πρόεδρο του ΣτΕ⁴⁹. Οι εκλογές αυτές θα είναι οι δεύτερες στη μεταπολιτευτική ιστορία του τόπου, μετά από αυτές του 1985, οι οποίες θα διεξαχθούν με το σύστημα των δεσμευμένων επιλογών (λίστα), όπως εξάλλου προέβλεπε ο εκλογικός νόμος⁵⁰.

Η Νέα Δημοκρατία θα κερδίσει τις εκλογές με 29,66% και 129 έδρες, έναντι 26,89 του ΣΥ.ΡΙΖ.Α. και 71 έδρες. Το ΠΑ.ΣΟ.Κ. καταγράφει το μέχρι τότε χαμηλότερο ποσοστό του σε εκλογική αναμέτρηση, ενώ η κυβέρνηση που θα προκύψει θα στηρίζεται στους βουλευτές της Νέας Δημοκρατίας, του ΠΑ.ΣΟ.Κ. και της Δημοκρατικής Αριστεράς.

Μετά τις εκλογές της 16ης Ιουνίου, η λαϊκή δυσαρέσκεια αποτυπώνεται έντονα στα αποτελέσματα των ευρωεκλογών της 26ης Μαΐου 2014, στις οποίες ο ΣΥ.ΡΙΖ.Α. αναδεικνύεται πρώτο κόμμα. Τα αποτελέσματα των περιφερειακών εκλογών αποδίδουν αντίστοιχα την εικόνα αλλαγής

⁴⁶ Άρθρο 8 ν. 3231/2004.

⁴⁷ Α. Παντελής, *Εγχειρίδιο Συνταγματικού Δικαίου*, ό.π., σελ. 361.

⁴⁸ Άρθρο 37 παρ. 2 και 3 Σ.

⁴⁹ Άρθρο 37 παρ. 3 Σ.

⁵⁰ Άρθρο 10 ν. 3231/2004.

στον εκλογικό χάρτη της χώρας με την επικράτηση του τότε κόμματος της αξιωματικής αντιπολίτευσης στη μεγαλύτερη περιφέρεια της χώρας και σε μια σειρά μεγάλων δήμων. Παράλληλα, και η αδυναμία εκλογής ΠτΔ έχει ως αποτέλεσμα την προκήρυξη πρόωρων εκλογών, για τις 25 Ιανουαρίου του 2015⁵¹.

Η λαϊκή ετυμγορία στις εκλογές της 25ης Ιανουαρίου αναδεικνύει νικητή τον ΣΥ.ΡΙΖ.Α. με 36,34% και 149 έδρες έναντι της Νέας Δημοκρατίας με 27,81% και 76 έδρες. Τελικά, συγκροτείται κυβέρνηση συνεργασίας ΣΥ.ΡΙΖ.Α. με τους Ανεξάρτητους Έλληνες. Οι πρόωρες εκλογές του Σεπτεμβρίου 2015 έλαβαν χώρα μετά την παραίτηση της κυβέρνησης Τσίπρα στις 20 Αυγούστου. Είχε προηγηθεί η αποστασιοποίηση μεγάλου αριθμού βουλευτών του ΣΥ.ΡΙΖ.Α. και η ψήφιση νέας τριετούς δανειακής σύμβασης.

Πρώτο κόμμα αναδείχθηκε ο Συνασπισμός Ριζοσπαστικής Αριστεράς (35,46% και 145 έδρες), δεύτερο κόμμα η Νέα Δημοκρατία (28,10% και 75 έδρες), τρίτο κόμμα η Χρυσή Αυγή (6,99% και 18 έδρες), τέταρτο κόμμα η Δημοκρατική Συμπαράταξη (6,28% και 17 έδρες), πέμπτο κόμμα το Κομμουνιστικό Κόμμα Ελλάδας (5,55% και 15 έδρες), έκτο κόμμα το Ποτάμι (4,09% και 11 έδρες), έβδομο κόμμα οι Ανεξάρτητοι Έλληνες (3,69% και 10 έδρες), όγδοο και τελευταίο κόμμα η Ένωση Κεντρώων με (3,44% και 9 έδρες). Η νέα κυβέρνηση σχηματίστηκε έπειτα από την συνεργασία του ΣΥ.ΡΙΖ.Α. με το κόμμα των Ανεξάρτητων Ελλήνων. Αξιοσημείωτο το υψηλό ποσοστό αποχής που άγγιξε το 43,43% των εγγεγραμμένων ψηφοφόρων.

Ο εκλογικός νόμος 3636/2008 τροποποίησε ουσιαστικά τον προηγούμενο εκλογικό νόμο, αναφορικά με το μέγεθος των εδρών που δίνονται ως εφάπαξ καταβολή στο πρώτο κόμμα⁵². Επανάφερε, επίσης, με τις διατάξεις του τη δυσμενή αντιμετώπιση που είχαν οι συνασπισμοί κομμάτων συγκριτικά με τα αυτοτελή κόμματα και καθιέρωσε την υποχρεωτική παρουσία στα ψηφοδέλτια των γυναικών σε αναλογία 1/3. Ο εκλογικός αυτός νόμος, γνωστός και ως νόμος «Παυλόπουλου», λόγω της νομοθετικής πρωτοβουλίας του τότε υπουργού Εσωτερικών Προκόπη Παυλόπουλου αποτελεί ουσιαστικά τροποποίηση του προηγούμενου εκλογικού νόμου 3231/2004.

Οι διαφορές που εισάγει ο εν λόγω νόμος είναι η μετατροπή της εφάπαξ καταβολής εδρών στο πρώτο κόμμα από 40 σε 50. Η ανάγκη θέσπισης της ανωτέρω νομοθετικής διάταξης θεμελιώνεται στο επιχείρημα ότι κατ' αυτό τον τρόπο εξυπηρετείται η κυβερνητική σταθερότητα, στόχος συνταγματικά κατοχυρωμένος⁵³. Παράλληλα, οι επιπλέον έδρες δίνονται μόνο σε αυτοτελές κόμμα, αντίθετα με τον προηγούμενο νόμο, που προέβλεπε πριμοδότηση ακόμα και σε συνασπισμό κομμάτων. Πριμοδότηση προβλέπεται και για συνασπισμό κομμάτων στην περίπτωση που ο μέσος όρος ψήφων των συμμετεχόντων στο συνασπισμό κομμάτων υπερβαίνει τις ψήφους του δεύτερου κόμματος⁵⁴. Πρακτικά μια τέτοια περίπτωση, όμως, δε μπορεί να βρει εφαρμογή, σύμφωνα πάντα με τα ελληνικά εκλογικά δεδομένα, και ούτε έχει υπάρξει ποτέ ανάλογη περίπτωση κατά την οποία, συνασπισμός κομμάτων που πρώτευσε να έχει μέσο όρο ψήφων, ανά κόμμα, μεγαλύτερο από το σύνολο των ψήφων του δεύτερου κόμματος. Τέλος, επιβάλλεται πλέον η υποχρέωση

⁵¹ Α. Παντελής, *Εγχειρίδιο Συνταγματικού Δικαίου*, ό.π., σελ. 371.

⁵² Άρθρο 1 παρ. 2 ν. 3636/2008.

⁵³ Αθ. Ράικος, *Γνωμοδότηση*, ΤοΣ, 1991, σελ. 69.

⁵⁴ Άρθρο 1 παρ. 3 εδ. 2α ν. 3636/2008.

συμμετοχής των γυναικών κατά 1/3 του συνολικού αριθμού των υποψηφίων στους εκλογικούς συνδυασμούς⁵⁵.

Ο νόμος «Παυλόπουλου» μείωσε το ποσοστό που απαιτείται για αυτοδυναμία συγκριτικά με τον προηγούμενο νόμο καθιστώντας έτσι πιο εύκολη την επίτευξη του συγκεκριμένου στόχου. Ακόμη, ανήγαγε τον ρόλο των μικρών κομμάτων που θα μείνουν εκτός Βουλής σε ρυθμιστή της εκλογικής αυτοδυναμίας, αφού όσο μεγαλύτερο συνολικό ποσοστό συγκεντρώνεται από τα κόμματα αυτά τόσο πιο εύκολη καθίσταται η πολυπόθητη αυτοδυναμία. Τέλος, απέτρεψε τη συνεργασία μεταξύ κομμάτων και ενδεχόμενες υπόγειες συμφωνίες, που δεν συνάδουν με το πνεύμα και τις αρχές της εκλογικής διαδικασίας, αφού το πρώτο κόμμα για να πριμοδοτηθεί έπρεπε να είναι αυτοτελές.

Στο εν λόγω εκλογικό σύστημα τίθενται αρκετά ζητήματα συνταγματικότητας. Το πιο σημαντικό είναι ότι δεν καθορίζεται ως προϋπόθεση για την απόκτηση του bonus των 50 εδρών η επίτευξη ενός ελάχιστου εκλογικού ποσοστού. Επίσης, η καθιέρωση μιας ιδιαίτερας δυσανάλογης πλειοδοσίας εδρών διαστρεβλώνει πλήρως την αρχή της ισοδυναμίας της ψήφου και αναιρεί κάθε ιδέα εκλογικής δικαιοσύνης. Επιπλέον, με την εφαρμογή του καταστρατηγείται η αρχή της αντιπροσώπευσης στο επίπεδο των επιμέρους εκλογικών περιφερειών, με πιο χαρακτηριστικό παράδειγμα την περίπτωση των τετραεδρικών εκλογικών περιφερειών, όπου είναι πολύ πιθανό το πρώτο κόμμα, ακόμη και εάν έχει συγκεντρώσει ποσοστό γύρω στο 30%, να καταλάβει όλες τις έδρες που αντιστοιχούν στις περιφέρειες αυτές. Τέλος, με τη δυσμενή ρύθμιση σε βάρος των συνασπισμών συνεργαζόμενων κομμάτων παραβιάζεται η αρχή της ισότητας των ευκαιριών μεταξύ των πολιτικών κομμάτων.

9. ΕΚΛΟΓΕΣ 7ης ΙΟΥΛΙΟΥ 2019 ΚΑΙ ΕΚΛΟΓΙΚΟΙ ΝΟΜΟΙ 4406/2016 ΚΑΙ 4654/2020

Τον Ιανουάριο του 2019 η κυβέρνηση έφερε προς κύρωση στη Βουλή των Ελλήνων τη Συμφωνία των Πρεσπών, η οποία είχε υπογραφεί επτά μήνες πριν μεταξύ της Ελλάδας και της πρώην Γιουγκοσλαβικής Δημοκρατίας της Μακεδονίας και αφορούσε το ζήτημα της ονομασίας της δεύτερης. Όλα τα κόμματα της αντιπολίτευσης, καθώς και οι Ανεξάρτητοι Έλληνες, τάχθηκαν κατά της συμφωνίας⁵⁶. Το γεγονός αυτό επέφερε κυβερνητική κρίση, με αποτέλεσμα την αποχώρηση των ΑΝ.ΕΛ. από την κυβέρνηση. Ωστόσο, η κυβέρνηση κατάφερε να λάβει ψήφο εμπιστοσύνης, καθώς εκτός από τους βουλευτές του ΣΥ.ΡΙΖ.Α., την κυβέρνηση υπερψήφισαν ανεξάρτητοι βουλευτές που είχαν προηγουμένως διαγραφεί από το Ποτάμι και τους ΑΝ.ΕΛ.

Στις 26 Μαΐου 2019 διενεργήθηκαν οι ευρωεκλογές και οι εκλογές για τον α' γύρο της τοπικής αυτοδιοίκησης του 2019. Στις ευρωεκλογές ο ΣΥ.ΡΙΖ.Α. ηττήθηκε από το κόμμα της αξιωματικής αντιπολίτευσης, λαμβάνοντας 23,75% έναντι 33,12% της Νέας Δημοκρατίας, γεγονός που ώθησε τον Έλληνα Πρωθυπουργό να προκηρύξει νέες εκλογές.

Οι εκλογές διενεργήθηκαν στις 7 Ιουλίου 2019. Πρώτο κόμμα ήλθε η Νέα Δημοκρατία (39,85%

⁵⁵ Άρθρο 3 παρ. 2 ν. 3636/2008.

⁵⁶ Νόμος του κράτους η συμφωνία των Πρεσπών – Δημοσιεύτηκε σε ΦΕΚ, (27/01/2019), Καθημερινή 27.01.2019, διαθέσιμο στο [link](#) (τελευταία πρόσβαση 16.06.2023).

και 158 έδρες), δεύτερο κόμμα ο Συνασπισμός Ριζοσπαστικής Αριστεράς (31,53% και 86 έδρες), τρίτο κόμμα το Κίνημα Αλλαγής (8,10% και 22 έδρες), τέταρτο κόμμα το Κομμουνιστικό Κόμμα Ελλάδας (5,30% και 15 έδρες), πέμπτο κόμμα η Ελληνική Λύση (3,70% και 10 έδρες) και έκτο κοινοβουλευτικό κόμμα το Μέτωπο Ευρωπαϊκής Ρεαλιστικής Ανυπακοής (3,44% και 9 έδρες)⁵⁷. Η κατανομή των εδρών έγινε με το σύστημα της ενισχυμένης αναλογικής.

Με τον νόμο 4406/2016 επήλθαν σημαντικές αλλαγές στην εκλογική νομοθεσία. Με βάση το άρθρο 54 του Συντάγματος, και δεδομένου πως η κυβέρνηση του Αλέξη Τσίπρα δεν κατάφερε να εξασφαλίσει την υποστήριξη των 2/3 του όλου αριθμού των βουλευτών, οι διατάξεις του εκλογικού νόμου 4406 θα ίσχυαν πρώτη φορά στις εκλογές του 2023.

Αρχικά, το δικαίωμα του εκλέγειν έχουν πλέον όλοι οι Έλληνες και οι Ελληνίδες που έχουν συμπληρώσει το 17ο έτος της ηλικίας τους⁵⁸. Το νέο εκλογικό σύστημα είναι αυτό της «απλής αναλογικής» και όχι της «ενισχυμένης» όπως ίσχυε στις προηγούμενες εκλογές⁵⁹. Για την ακρίβεια, το εκλογικό σύστημα είναι «σχεδόν αναλογικό», καθώς διατηρείται το όριο του 3% για την είσοδο των κομμάτων στη Βουλή.

Τυχόν αδιάθετες έδρες διεδρικών και τριεδρικών εκλογικών περιφερειών διατίθενται, κατά σειρά και ανά μία, στον εκλογικό σχηματισμό που εμφανίζει σε καθεμία από αυτές τα μεγαλύτερα αξιοσημείωτα υπόλοιπα ψήφων. Εάν σε κάποιο εκλογικό σχηματισμό διατεθούν συνολικά περισσότερες έδρες από όσες δικαιούται, οι πλεονάζουσες αφαιρούνται, ανά μία, από τις τριεδρικές περιφέρειες και αν υπάρξει ανάγκη από τις διεδρικές, στις οποίες ο συνδυασμός αυτός κατέλαβε έδρα, σύμφωνα με το προηγούμενο εδάφιο, εμφανίζοντας τα μικρότερα αξιοσημείωτα υπόλοιπα ψήφων⁶⁰. Οι εκλογικές περιφέρειες που εξακολουθούν να έχουν αδιάθετες έδρες διατάσσονται κατά φθίνουσα σειρά, με βάση τα μετά την εφαρμογή της προηγούμενης παραγράφου εναπομείναντα αξιοσημείωτα υπόλοιπα ψήφων του εκλογικού σχηματισμού με τον μικρότερο αριθμό εγκύρων ψηφοδελτίων στην επικράτεια που δικαιούται έδρα⁶¹. Στον εκλογικό αυτό σχηματισμό παραχωρείται μία έδρα από καθεμία από αυτές τις εκλογικές περιφέρειες και ως τη συμπλήρωση του αριθμού των εδρών που αυτός δικαιούται.

Ο αριθμός των εδρών που θα λάβει κάθε κόμμα θα είναι ανάλογος του ποσοστού του. Δεν προβλέπεται η πριμοδότηση (bonus) εδρών για το πρώτο κόμμα για πρώτη φορά από το 1990. Τα μόνα κόμματα που θα εξαιρεθούν από την κατανομή των εδρών είναι όσα δεν καταφέρουν να ξεπεράσουν το 3%. Οι 300 έδρες της Βουλής θα κατανεμηθούν αναλογικά, ανάμεσα στα κόμματα που θα ξεπεράσουν το 3%. Πρακτικά, αυτό σημαίνει ότι αν το σύνολο των εκτός Βουλής κομμάτων φτάσει για παράδειγμα στο 10%, οι 300 έδρες θα κατανεμηθούν αναλογικά στα εντός Βουλής κόμματα, τα οποία θα έχουν λάβει το 90% των ψήφων⁶².

Στις δεύτερες εκλογές του 2023 θα εφαρμοστεί ο εκλογικός νόμος 4654/2020, που ψήφισε

⁵⁷ Η σύνθεση της νέας Βουλής, vouliwatch.gr 17.07.2019, διαθέσιμο στο [link](#) (τελευταία πρόσβαση 16.06.2023).

⁵⁸ Άρθρο 1 ν. 4406/2016.

⁵⁹ Άρθρο 2 ν. 4406/2016.

⁶⁰ Άρθρο 6 ν. 4406/2016.

⁶¹ Άρθρο 5 ν. 4406/2016.

⁶² Άρθρο 3 ν. 4406/2016.

η κυβέρνηση της Ν.Δ. Ο νόμος αυτός επαναφέρει το προϋφιστάμενο «μπόνους» εδρών για το πρώτο κόμμα. Η διαφορά αυτού του μπόνους από τα προηγούμενα είναι ότι δεν είναι σταθερό, αλλά κλιμακούμενο. Εξαρτάται από το ποσοστό του πρώτου κόμματος⁶³. Πιο συγκεκριμένα, αν το πρώτο κόμμα λάβει έως 25% το μπόνους είναι 20 έδρες. Για κάθε 0,5% επιπλέον ποσοστό, το μπόνους αυξάνεται κατά 1 έδρα, για να φτάσει στο μέγιστο των 50 εδρών, αν το ποσοστό του πρώτου κόμματος φτάσει στο 40%. Οι υπόλοιπες έδρες έως τις 300 (πλην του μπόνους) κατανέμονται αναλογικά, ανάμεσα στα κόμματα που θα υπερβούν το πλαφόν του 3%. Με τον μηχανισμό αυτό η αυτοδυναμία του πρώτου κόμματος εξαρτάται από δύο και μόνο μεταβλητές: Το ποσοστό του πρώτου και από το αθροιστικό ποσοστό των εκτός Βουλής. Όσο μεγαλώνει το ποσοστό των εκτός Βουλής κομμάτων, τόσο χαμηλώνει ο πήχης της αυτοδυναμίας.

IV. ΣΧΟΛΙΟ ΑΝΤΙ ΕΠΙΛΟΓΟΥ

Από την παραπάνω μελέτη γίνεται ξεκάθαρο πως για να λειτουργήσει σωστά το δημοκρατικό πολίτευμα είναι αναγκαία η εφαρμογή ενός δικαιότερου εκλογικού συστήματος που θα σέβεται τις καθιερωμένες εκλογικές αρχές εξασφαλίζοντας ταυτόχρονα σταθερές κυβερνήσεις, χωρίς να εγείρονται ζητήματα αντιπροσώπευσης. Η υπονόμηση της λαϊκής βούλησης μέσω εκλογικών νόμων με έντονο καλπονοθευτικό χαρακτήρα, η αδυναμία εξισορρόπησης μεταξύ των επιλογών των ψηφοφόρων και των εκλεγμένων βουλευτών, καθώς και η αναγκαιότητα εκλογής σταθερών κυβερνήσεων καθιστούν απαραίτητη τη δημιουργία ενός νέου εκλογικού συστήματος, που θα ενισχύει τον ρόλο του κυρίαρχου Λαού και θα εκφράζει με δίκαιο και ορθό τρόπο το εκλογικό αποτέλεσμα. Για την επίτευξη των παραπάνω απαιτούνται βαθιές τομές στη λειτουργία του κράτους και στη νοοτροπία κυβερνώντων και κυβερνώμενων.

Δυστυχώς, η χώρα μας έχει δυσκολευτεί αρκετά στο να καθιερώσει ένα εκλογικό σύστημα, που θα συγκεντρώνει όλα τα παραπάνω χαρακτηριστικά. Στην Ελλάδα τα εκλογικά συστήματα τροποποιήθηκαν αρκετές φορές, με σκοπό να επηρεάσουν το εκλογικό αποτέλεσμα. Οι διάφορες πολιτικές δυνάμεις, εξυπηρετώντας και συμφέροντα τρίτων, επιδίωξαν τη δημιουργία ενός εκλογικού συστήματος που θα τους επέτρεπε να έχουν όσο το δυνατόν πιο ισχυρή πολιτική παρουσία. Κατά την περίοδο της Μεταπολίτευσης, γεννήθηκαν ερωτήματα για το πόσο αξιόπιστο είναι το πολιτικό σύστημα και εν γένει η λειτουργία του κράτους. Μέχρι και σήμερα, ωστόσο, το ερώτημα αυτό παραμένει. Έκφραση αυτής της αμφισβήτησης αποτελούν και τα μεγάλα ποσοστά αποχής από την εκλογική διαδικασία, γεγονός που οδήγησε πλέον πολλούς μελετητές να αποδεχτούν την αποχή ως συνειδητή εκλογική στάση⁶⁴.

Είναι, λοιπόν, κάτι παραπάνω από επιβεβλημένο οι αλλαγές που θα γίνουν να έχουν ως σκοπό την ανατροπή αυτής της δυσμενούς εξέλιξης. Πρωταρχικός στόχος πρέπει να είναι οι ανάγκες της κοινωνίας και της ίδιας της πολιτικής έναντι των αντίστοιχων αναγκών της οικονομίας και η αποδυνάμωση της εξάρτησης της πολιτικής από την τελευταία. Οι παθογένειες που απορρέουν από αυτή τη διαμορφωμένη κατάσταση έχουν αρνητικό αντίκτυπο στην ίδια τη δημοκρατία. Για

⁶³ Άρθρο 1 ν. 4654/2020.

⁶⁴ J. Font, *Electoral Abstention in Europe*, 1995, σελ. 30.

να επιτευχθεί, όμως, η πολυπόθητη ενίσχυση της λειτουργίας της δημοκρατίας και των θεσμών απαιτείται ουσιαστική κατοχύρωση της λαϊκής κυριαρχίας, βελτίωση της εκλογικής και αντιπροσωπευτικής διαδικασίας και σεβασμός στο Σύνταγμα. Ταυτόχρονα, είναι ιδιαίτερα σημαντικό ο εκλογικός νόμος να έχει ρόλο σταθεροποιητικό για το πολιτικό σύστημα, να μην εκφυλίζεται και να μην μετατρέπεται σε μέσο χειραγώγησης της ψήφου. □